

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Elżbieta Uznańska
Sędziowie:	SSA Zbigniew Ducki SSA Hanna Nowicka de Poraj (spr.)
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Wilczura

po rozpoznaniu w dniu 11 grudnia 2015 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa V. K.

przeciwko (...) w K. i B. M. (1)

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 13 maja 2015 r. sygn. akt I C 1223/14

1. oddala apelację;

2. zasądza od powódki na rzecz pozwanych łącznie kwotę 2 700zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Zbigniew Ducki SSA Elżbieta Uznańska SSA Hanna Nowicka de Poraj

I ACa 1288/15

UZASADNIENIE

Powódka V. K. domagała się zasądzenia od pozwanych: 1/ (...) w K., 2/ B. M. (1) solidarnie kwoty 100.398,92 zł. wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 28 czerwca 2014 r. oraz kosztów procesu.

W uzasadnieniu wskazała, że zleciła pozwanemu B. M. (1), działającemu w ramach wskazanej jako pozwana ad. 1 spółki partnerskiej, obsługę prawną transakcji polegającej na nabyciu przez powódkę prawa do grobu. Pozwany był zobowiązany do dokonania analizy prawnej planowanej transakcji, w tym stanu prawnego prawa do kupowanego

grobu, do sprawdzenia dokumentacji będącej w dyspozycji Zarządu Cmentarzy (...) w K. oraz do przygotowania projektu umowy. W dniu 13 marca 2007 r. powódka zawarła z L. i M. D. oraz D. D. (1) umowę opracowaną przez B. M. (1), na mocy której kupiła od zbywców udziały w wyłącznym prawie do grobu stałego murowanego położonego w K. na Cmentarzu(...), za kwotę 110.000 zł dla L. D. i M. D. oraz kwotę 110.000 zł dla D. D. (1). Prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Krakowie opisana wyżej umowa została uznana za nieważną, z uwagi na to, że jej przedmiotem było zbycie niezbywalnego prawa do grobu, w którym pochowane były już zwłoki innych osób. Podstawę takiej oceny stanowił art. 58 § 1 k.c. Sąd zasądził na rzecz powódki łącznie kwotę 220.000 zł. tytułem zwrotu uiszczonej nienależnie ceny sprzedaży wraz z odsetkami ustawowymi.

Powódka dochodzi zatem solidarnie od pozwanych odszkodowania za nienależyte wykonanie umowy, względnie odszkodowania w związku z popełnieniem czynu niedozwolonego. Roszczenie powódki o zapłatę 100 398, 32 zł, tytułem odszkodowania stanowi równowartość kwoty jaką powódka utraciła w związku z zapłatą nienależnie M. i L. D. i D. D. (1) kwoty 220.000 zł. za prawo do grobu. Środki te pochodziły z oszczędności powódki zdeponowanych w (...) Banku w którym to powódka nieprzerwanie do chwili obecnej posiada depozyty pieniężne, przynoszące znaczne zyski. Gdyby powódka nie zainwestowała tych środków na zawarcie nieważnej umowy zakupu prawa do grobu, byłyby one w dalszym ciągu zdeponowane na jej rachunku, wobec czego w okresie od dnia 14 marca 2007 roku do dnia 28 stycznia 2014 roku przyniosłyby powódce zysk w łącznej wysokości 100.398,92 zł.

Pozwani nie wykonali umowy zlecenia w sposób należyty, gdyż przygotowując transakcję nabycia prawa do grobu nie dokonali niezbędnego sprawdzenia i nie zabezpieczyli interesów powódki, jak również nie poinformowali jej o nieważności z mocy prawa transakcji której przedmiotem było prawo do grobu, w którym były pochowane szczątki innych osób. Powódka mając taką świadomość nie zawarłaby umowy z dnia 13 marca 2007 r. Z aktualnego orzecznictwa i poglądów doktryny wynika, że czynność prawna, której treść stanowi zbycie, niezbywalnego z racji uprzedniego pochówku, prawa do grobu jest nieważna o czym pozwani, jako trudniący się zawodowo świadczeniem pomocy prawnej, powinni byli wiedzieć i poinformować o tym powódkę. Działanie pozwanych nosi znamiona rażącego niedbalstwa i można im przypisać za nie winę. Spełniona też została przesłanka wystąpienia adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy bezprawnym zachowaniem pozwanych polegającym na doprowadzeniu powódki do zawarcia nieważnej umowy wskutek niepoinformowania jej o niezbywalności przedmiotu umowy i spełnieniem świadczenia pieniężnego, a szkodą w dochodzonej kwocie.

Jako podstawę solidarnej odpowiedzialności obu pozwanych powódka wskazała art. 95 § 1 k.s.h. i inne.

Pozwani (...) z siedzibą w K. i B. M. (2) wnieśli o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki kosztów postępowania.

Przyznali, że spółkę partnerską i powódkę łączyła umowa zlecenia określona w pozwie, która jednakże została wykonana przez pozwanych w sposób należyty. Powódka i jej mąż domagali się wprowadzenia konkretnych zapisów w umowie kupna prawa do grobu, aktywnie uczestniczyli w tworzeniu jej projektu, zaś u notariusza działali samodzielnie. Sprawę w ramach w/w spółki partnerskiej prowadził pozwany B. M. (2), który na początku współpracy przesłał powódce informacje ogólne o tematyce prawa do grobu i jego zakupu, w tym problemy dotyczące ochrony dóbr osobistych. Wielość poruszonych w tym piśmie problematyki, wskazanie konkretnych poglądów doktryny prawa, jednoznacznie wskazuje, że przedmiotowa sprawa od samego początku była prowadzona w sposób staranny, w tym wnikliwie rozważono występujące w tej sprawie zagadnienia prawne. Kolejno strony odbyły kilka rozmów w toku których omówiono z powódką wszystkie zagadnienia zawarte w pisemnej opinii, w szczególności w zakresie braku możliwości nabycia, na podstawie obowiązującego ustawodawstwa, prawa rzeczowego do grobu. Powódka została też powiadomiona o istnieniu, co do zabytkowej części Cmentarza (...) tzw. prawa dawnego, które mogło znajdować zastosowanie do planowanej umowy, jednak nie była zainteresowana zleceniem innemu podmiotowi badania tego zagadnienia. Pozwana spółka podejmowała także rozmowy ze zbywcami prawa do grobu z udziałem lub bez udziału powódki, jak również z pracownikiem Zarządu Cmentarzy (...) w K. przy udziale powódki. Miały one na celu ustalenie kręgu osób pochowanych w grobie i uprawnionych do sprawowania kultu osoby zmarłej oraz tego kto był dysponentem grobu w przeszłości. Pozwani po zbadaniu całości zagadnienia – w tym to, że powódka nie dokonała jednoznacznych

ustaleń co do osób mogących sprawować kult pamięci zmarłej osoby i nie chciała zbadania tzw. prawa dawnego oraz z uwagi na cenę zakupu – stanowczo odradzali powódce zawarcie umowy ze zbywcami. Pozwani brali pod uwagę również to, że powódka nie jest krewną żadnej osoby pochowanej w tym grobie.

Powódka została zatem poinformowana o wszystkich istotnych aspektach związanych z szeroko rozumianym prawem do grobu, zawarciem umowy o dysponowanie miejsca w grobie i tej konkretnej umowy, którą zawarła. W szczególności pozwani wskazywali powódce na ryzyko stwierdzenia subiektywnej niemożliwości świadczenia, a nawet nieważności zawartej umowy. Pomimo tego powódka podjęła przemyślaną i w pełni świadomą decyzję o zawarciu przedmiotowej umowy

Pozwani podnieśli kolejno, że w 2012 r. uzyskali informację, iż powódka w dniu 29 kwietnia 2008 r. zawarła z M. Z. analogiczną umowę zakupu prawa do grobu stałego murowanego na Cmentarzu(...)za kwotę 70 000 zł. W ocenie pozwanych to jest prawdziwą przyczyną zakwestionowania przez powódkę na drodze prawnej umowy zawarte z L., M. D. i D. D. (1).

Sąd Okręgowy w Krakowie **wyrokiem z dnia 13 maja 2015 r, sygn. akt IC 1223/14**, oddalił powództwo i zasądził od powódki na rzecz każdego z pozwanych kwoty po 3600 zł, tytułem kosztów procesu.

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy ustalił, co następuje.

Powódka chciała zawrzeć z właścicielami grobu murowanego położonego na Cmentarzu (...) kwatera (...), rząd (...) L. i M. D. oraz D. D. (1) umowę zakupu prawa do tego grobu. Powódka od 2 lat obserwowała ten grób celem ustalenia czy ktoś kultywuje na nim pamięć osoby zmarłej, a nadto chciała zakupić okazały nagrobek w zabytkowej części cmentarza celem grzebania w nim członków swojej rodziny. Mąż powódki zlecił B. M. (1), zajmującemu się obsługą jego firmy, a działającemu w imieniu pozwanej spółki partnerskiej obsługę prawną transakcji nabycia prawa do w/w grobu.

W dniu 13 marca 2007 r. pomiędzy powódką, jako nabywcą, a M. D., L. D. oraz D. D. (1), jako zbywcami, została zawarta umowa sprzedaży, której przedmiotem było wyłączne prawo do grobu stałego murowanego, położonego w K. na Cmentarzu (...) kwatera(...)(przeniesienie wyłącznego prawa do dysponowania grobem murowanym, przelew wierzytelności, przeniesienie wszelkich uprawnień o charakterze majątkowy, które zbywca posiada do grobu murowanego). Na mocy tej umowy małżonkowie L. i M. D. pozostający we wspólności ustawowej małżeńskiej oraz D. D. (1) sprzedali powódce swoje udziały wynoszące po 1/2 w wyłącznym prawie do tego grobu za kwotę po 110.000 zł. za każdy udział. V. K. uiściła całą kwotę 220.000 zł. w dniu zawarcia umowy.

Powódka w dniu 4 lutego 2014 r. wniosła do Sądu Okręgowego w Krakowie pozew o zapłatę przeciwko kontrahentom w/w umowy pozew o zapłatę łącznie kwoty 220 000 zł. Wyrokiem z dnia 26 marca 2014 r. Sąd Okręgowy w Krakowie zasądził od L. D. i M. D. solidarnie na rzecz V. K. kwotę 110.000 zł. z odsetkami ustawowymi od dnia 29 stycznia 2014 r. oraz od D. D. (1) na rzecz V. K. kwotę 110.000 zł. z odsetkami ustawowymi od dnia 29 stycznia 2014 r. w dalszym zakresie (co do terminu naliczania odsetek) powództwo oddalając. W uzasadnieniu wyroku Sąd wskazał, że umowa sprzedaży zawarta w dniu 13 marca 2007 r. była nieważna, gdyż miała za przedmiot zbycia prawa niezbywalnego.

Pozwany B. M. (2) w dniu 5 stycznia 2007 r. wysłał powódce korespondencją e-mail informacje dotyczącą prawa do grobu i prawa do pochowania zmarłego w grobie, zaznaczając, że omawia te zagadnienia w dużym uproszczeniu, niektóre punkty zawierają jedynie sygnalizację danego problemu, zaś dalsze szczegółowe informacje powódka uzyska w trakcie rozmowy. W treści wiadomości wskazał m.in, że na prawo do grobu składają się elementy majątkowe i niemajątkowe. W zakresie elementów majątkowych należy pamiętać o tym, że w tym przypadku nie jest możliwe nabycie prawa własności czy też użytkowania wieczystego grobu (pkt 1). Kolejno pozwany podał, że porównując wagę elementów majątkowych i niemajątkowych w zakresie prawa do grobu przyjąć należy, że elementy niemajątkowe mają zawsze pierwszeństwo (...). W tej sytuacji w każdym konkretnym przypadku należy ustalić kto jest pochowany w grobie i jaki jest krąg osób sprawujących kult pamięci osoby zmarłej. Dokumenty prowadzone przez zarząd cmentarza mogą być jedynie pomocne w dokonaniu tego ustalenia, nie mają natomiast charakteru wiążącego (pkt 5).

W dniu 29 stycznia 2007 r. pozwany B. M. (2) skierował do powódki wiadomość, iż rozmawiał w potencjalnym zbywcą grobu, tj. D. D. (1), a w dniu kolejnym miał pokazać L. D. projekt umowy o kupno prawa do grobu. Pozwany wraz z powódką spotykali się z L. D. i wówczas przeglądali wspólnie dokumentację dotyczącą grobowca i jego statusu. Powódka wiedziała, że w grobowcu były pochowane szczątki kilku osób. Kolejne wiadomości e-mail dotyczyły nowych wersji umowy sprzedaży. Powódka kilkakrotnie konsultowała treść umowy kupna prawa do grobu z pozwanym B. M. (1). Sporządzono ok. cztery wstępne projekty umowy które były doręczane powódce drogą e-mailową. Pozwany przeprowadzał również rozmowy z pracownikiem Zarządu Cmentarzy (...) w K. celem ustalenia kręgu osób pochowanych w grobie, ustalenia kto sprawuje kult pamięci zmarłych pochowanych osób oraz kto w przeszłości był jego dysponentem.

W dniu 7 marca 2007 r. pozwany B. M. (2) przesłał faxem notariuszowi B. D. ostateczny projekt umowy, następnie w dniu zawarcia umowy dostarczył jego treść e-mailem. W trakcie podpisywania umowy u notariusza byli obecni: powódka, pozwany oraz wszyscy zbywcy. Podpisywanie umowy trwało ok. 3 godzin i w trakcie dochodziło do zmian umowy, które powódka na bieżąco konsultowała z pełnomocnikiem B. M. (1).

Pismem z dnia 3 września 2007 r. Zarząd Cmentarzy (...) w K. powiadomił powódkę, że zakupiony przez nią grób niszczeje, gdyż w 2004 r. przerwano prowadzone przy nim prace i zabiegi konserwatorskie. Brak poprawy jego stanu mógł spowodować destrukcję zabytkowej substancji grobowca. W dniu 26 września 2007 r. działający w imieniu powódki pozwany B. M. (2) skierował do L. i D. D. (1) pismo, w którym wskazywał na nieprawdziwość części oświadczeń złożonych przez w/w w umowie z dnia 13 marca 2007 r. odnośnie wykonania w całości prac konserwatorskich w odniesieniu do zakupionego przez powódkę grobu na Cmentarzu(...).

Powódka posiada rachunki bankowe w Banku (...) S.A. W dniu 06 marca 2007 r. z rachunku nr (...) powódka wypłaciła kwotę 220 000 zł. Średnie oprocentowanie depozytów jakie powódka uzyskiwała z tytułu środków zgromadzonych na tych rachunkach wyniosło: w 2007 r. – 4,5%; w 2008 r. – 5,7 %; w 2009 r. – 7%; w 2010 r. – 6%; w 2011 r. – 5%; w 2012 r. – 6,1%; w 2013 r. – 5%; w 2014 r. – 3%.

Powódka, jako nabywca, w dniu 29 kwietnia 2008 r. zawarła z M. Z., jako zbywcą, umowę sprzedaży na mocy której kupiła od zbywcy wyłączne prawo do grobu stałego murowanego zlokalizowanego na Cmentarzu (...)i wyłącznego dysponowania nim za kwotę 70.000 zł. W piśmie z dnia 23 marca 2012 r. powódka za pośrednictwem swojego pełnomocnika wezwała M. Z. do zapłaty kwoty 10.000 zł, gdyż złożone w umowie przez zbywcę oświadczenie o grobie 10-cio miejscowymi okazało się nieprawdziwe i nie odpowiada on użyteczności określonej w umowie oraz nie ma właściwości o istnieniu których M. Z. zapewniała w zawartej umowie.

Oceniając powyższy stan faktyczny Sad Okręgowy uznał, że powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd przytoczył przepisy art. 750 k.c. i art. 734 § 1 k.c. . Wskazał, że umowa zlecenia należy do kategorii umów o świadczeniu usług. Jest umową nazwaną i konsensualną, dwustronnie zobowiązującą, choć nie ma charakteru wzajemnego. Jej zawarcie nie wymaga żadnej szczególnej formy. Do essentialie negotii umowy zlecenia należy jedynie precyzyjne określenie czynności prawnej, którą przyjmujący zlecenie ma wykonać. Zasadniczo, zgodnie z art. 735 § 1 k.c. umowa zlecenia ma charakter odpłatny.

Odpowiedzialność za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania przyjmujący zlecenie ponosi wówczas, gdy działania potrzebne do dokonania zleconej czynności wykonywał niezgodnie z treścią zobowiązania czy wymogami należytej staranności (lub nie wykonywał ich w ogóle). Zarówno przesłanki odpowiedzialności, jak i rozkład ciężaru dowodu podlegają regule ogólnej z art. 471 k.c. Oceniając zaniedbania i błędy pełnomocnika należy uwzględnić profesjonalny charakter działalności, nie mniej jednak pomiędzy ewentualnym niewłaściwym działaniem lub zaniechaniem pełnomocnika, a ewentualną szkodą musi istnieć normalny związek przyczynowy.

Zdaniem Sadu Okręgowego, umowa zawarta przez strony nie była umową rezultatu, lecz umową starannego działania. Pozwani nie odpowiadali zatem za nieosiągnięcie celu przez powódkę, lecz za szkody, które były wynikiem

niestarannego działania pozwanej spółki i (...), wskutek którego powódka mogła utracić prawo majątkowe, które możliwe było do zachowania.

Strony nie zawarły umowy na piśmie, trudno więc jednoznacznie określić jej przedmiot, choć była to umowa o świadczenie usług prawnych. Strony nie sprecyzowały w sposób dokładny jakich czynności prawnych miała dokonać pozwana spółka partnerska i (...), jednakże z całokształtu okoliczności sprawy wynika, że mieli oni przeprowadzić obsługę prawną i dokonać oceny pod kątem prawnym umowy kupna prawa do grobu jaką powódka zamierzała zawrzeć z L. i M. D. oraz D. D. (1), jak również przygotować projekt umowy i pomóc w jej zawarciu. Obowiązkiem pozwanych było zatem dokonanie czynności na rzecz powódki, które to obowiązki miały być wykonane z należytą starannością. Przesłankami odpowiedzialności z ww. przepisów są: bezprawne i zawinione zdarzenie (zachowanie określonej osoby), szkoda powstała po stronie powoda oraz adekwatny związek przyczynowy między zdarzeniem a doznaną szkodą. Wina może przybrać dwie postaci: winę umyślną i nieumyślną (niezachowanie należytej staranności).

Zdaniem Sadu okręgowego pozwani wykazali, że od początku prowadzenia zlecenia informowali powódkę za pośrednictwem B. M. (1) o zagadnieniach związanych z tym prawem oraz ewentualnych problemach. W przekazywanych mailowo informacjach, jak również podczas prowadzonych z powódką rozmów, wskazywali na konkretne problemy prawne, poglądy doktryny i orzecznictwa, a więc prowadzili obsługę prawną powódki z należytą starannością. Pozwany przeprowadzał również rozmowy pracownikiem Zarządu Cmentarzy (...) w K. celem ustalenia kręgu osób pochowanych w grobie, ustalenia kto sprawuje kult pamięci zmarłych pochowanych osób oraz kto w przeszłości był jego dysponentem. Uzyskał informację od Zarządu o historii grobu, jak również rozmawiał o tym ze zbywcami. Powódka brała czynny udział w rozmowach na temat umowy, wprowadzała do niej zmiany, konsultowała kolejne jej wersje. Godziła się na jej zawarcie i nie wyrażała sprzeciwu ani wątpliwości. Zawierając umowę sprzedaży obie strony nie miały świadomości jej nieważności, choć były im sygnalizowane problemy jakie wiążą się ze sprzedażą prawa do grobu. Trudno więc pozwanej spółce oraz B. M. (2) zarzucić niewłaściwe wykonanie obsługi prawnej powódki. Powódka miała pełną świadomość sposobu w jaki dojdzie do zawarcia umowy i w jaki będzie ona wykonywana. Pomoc prawna udzielona powódce odpowiadała wymaganiom stawianym profesjonalnym pełnomocnikom. W ramach umowy o świadczenie usług prawnych obowiązkiem pozwanego było sumienne i rzetelne postępowanie dla osiągnięcia najbardziej korzystnego dla powódki rezultatu, wsparte wiedzą i doświadczeniem zawodowym strony pozwanej.

Wszystko to, zdaniem Sadu Okręgowego, zdecydowało o całościowej ocenie postępowania pozwanej spółki i (...) jako właściwego i uzasadniało stwierdzenie, że należycie wykonali oni umowę łączącą ich z powódką.

Niezależnie od tego powódka nie wykazała, że doznała wskazywanej w pozwie szkody. Zgodnie z art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Ten, kto, powołując się na przysługujące mu prawo, żąda czegoś od innej osoby, obowiązany jest udowodnić okoliczności faktyczne uzasadniające to żądanie, ten zaś, kto odmawia uczynienia zadość żądaniu, a więc neguje uprawnienie żądającego, obowiązany jest udowodnić fakty wskazujące na to, że uprawnienie żądającemu nie przysługuje. Powódka reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika nie przedstawiła dowodów na poparcie swoich twierdzeń co do poniesionej szkody (*lucrum cessans*). Powódka od dłuższego czasu nosiła się z zamiarem kupna prawa do grobu i od dwóch lat obserwowała grób zakupiony uprzednio przez L. i M. D. i D. D. (1). Chciała dokonać zakupu okazałego i reprezentatywnego grobu murowanego dla swojego rodu. Zatem nie sposób przyjąć, iż w razie braku dojścia umowy z dnia 13 marca 2007 r. do skutku powódka dalej nie kupiłaby prawa do innego grobu i nie spożytkowała tym samym ulokowanych w banku oszczędności, tym bardziej, że w 2008 roku dokonała zakupu kolejnego prawa do grobu od M. Z.. Powódka nie wykazała również zaistnienia adekwatnego związku przyczynowo-skutkowego między działaniami pozwanych, a rzekomą szkodą powódki.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Okręgowy oddalił powództwo, orzekając o kosztach procesu na zasadzie art. art. 98 § 1 i 3 i k.p.c.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła w całości apelacją powódka, zarzucając:

1/ naruszenie art. 233 par. 1 kpc przez dokonanie oceny dowodów w sposób newszechstronny, wybiórczy i dowolny:

a/ w zakresie, w jakim Sąd wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego uznał za wiarygodną tę część zeznań pozwanego B. M. (1) w której pozwany uchylał się od odpowiedzialności za ostateczny kształt zawartej przez powódkę umowy, wskazując na to, że przy zawieraniu umowy jej kontrahenci wprowadzali zmiany przez niego nieautoryzowane, co więcej, że dodatkowe modyfikacje wprowadzał notariusz, w obecności którego umowa była podpisana, w sytuacji gdy z zeznań świadków L. D. i D. D. (1) oraz powódki V. K. wynika jednoznacznie, że adwokat B. M. (2) do końca wprowadzał poprawki do umowy i dyktował je notariuszowi, a z zasad doświadczenia życiowego wynika, że notariusz mając za zadanie jedynie poświadczenie podpisów stron na dokumencie nie ingeruje w treść zawieranej umowy,

b/ w zakresie w jakim Sąd Okręgowy pominął ustalenie że adwokat B. M. (2) w ramach swojego zobowiązania do „oceny pod względem prawnym umowy kupna prawa do grobu” i zabezpieczenia interesu prawnego powódki był zobowiązany do dokonania analizy prawnej oraz do poinformowania powódki o skutkach prawnych zawarcia umowy sprzedaży, której przedmiotem miało być wyłączne prawo do grobu murowanego, w którym były już pochowane osoby, czego nie uczynił, a czym doprowadził do zawarcia nieważnej z mocy prawa umowy, wskutek niedokonania analizy prawnej planowanej transakcji z punktu widzenia jej dopuszczalności w sytuacji, gdy należyta staranność adwokata wymaga kompleksowego zbadania przedstawionego mu problemu, w tym przede wszystkim analizy prawnej dopuszczalności transakcji oraz ujawnienia przed klientem wszystkich tych okoliczności, które mogą mieć znaczenie dla oceny ryzyka wiążącego się z zawarciem umowy a tym samym dla podjęcia przez klienta świadomej decyzji w kwestii przystąpienia lub odstąpienia od dokonania opiniowanej i przygotowywanej przez adwokata czynności prawnej, a rzecz dotyczy czynności nieważnej z mocy prawa,

c/ w zakresie w jakim sąd pominął ustalenie, że powódka mając świadomość nieważności planowanej umowy nabycia prawa do przedmiotowego grobu, podjęłaby decyzje o odstąpieniu od zawarcia umowy, zwłaszcza biorąc pod uwagę skutki jakie mogłyby wynikać wskutek realizacji przez powódkę uprawnień rzekomo nabytych wskutek zawarcia umowy oraz wysoką cenę sprzedaży – co ma znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy w kontekście prawidłowego ustalenia przez sąd, że zawierając umowę sprzedaży żaden z kontrahentów nie miał świadomości jej nieważności oraz w świetle wiarygodnych zeznań powódki, która podała, że nie zdecydowałaby się na zawarcie umowy gdyby miała świadomość jej nieważności, co rodzi skutki w zakresie przyjęcia istnienia adekwatnego związku przyczynowego między zaniedbaniem pozwanego a wyrządzeniem powódce szkody,

d/ w zakresie w jakim sąd wbrew zasadom logiki i doświadczenia życiowego przyjął, że powódka nie wykazała zaistnienia szkody, co sąd opiera wyłącznie na wskazaniu, że powódka miała zamiar nabycia prawa do grobu, który to zamiar z pewnością zrealizowałaby a w 2008 roku powódka zakupiła kolejne prawo do grobu od M. Z. wobec czego wydatkowała przeznaczone na ten cel środki pieniężne; okoliczności te nie mają znaczenia dla ustalenia faktu poniesienia szkody, gdyż co wykazano dowodami zakupy obu tych praw do grobu nie pozostawały ze sobą w związku i nie były wzajemnie uwarunkowane oraz, że gdyby nie doszło do umowy sprzedaży zawartej z Państwem D. powódka nie pobrałaby z (...) Banku (obecnie (...)) kwoty 220.000 złotych tytułem uiszczonej na mocy umowy ceny nabycia, wobec czego środki te byłyby zdeponowane w dalszym ciągu na rachunkach depozytowych przynoszących zysk wskazany w zaświadczeniu Banku, niekwestionowanym przez pozwanych, a jeśli powódka nabyłaby jakiegokolwiek inne prawo, to uzyskałaby z tego tytułu oczekiwaną korzyść, a dochodzona w niniejszym postępowaniu równowartość odsetek depozytowych jest co do zasady najmniejszym możliwym ekwiwalentem wycenianym na bieżąco przez rynek korzyści lub straty z posiadania w czasie utraty środków pieniężnych, wszak odsetki depozytowe pełnią także rolę ekwiwalentu utraty wartości nabywczej środków pieniężnych, związanej z procesami inflacyjnymi, jak również rolę ekwiwalentu za czasową utratę możliwości dysponowania swoimi środkami pieniężnymi.

2/ Naruszenie prawa materialnego, a to art. 734 par. 1 w zw. z art. 750 i art. 355 par. 2 kc przez przyjęcie, że pozwany B. M. (2) wykonywał umowę ze starannością wymaganą od adwokata, gdy tymczasem udzielając pomocy prawnej przed podpisaniem umowy i w trakcie jej zawierania działał niedbale, utwierdzając powódkę w przekonaniu, że zawiera

ważną i skuteczną umowę sprzedaży prawa do grobu pomimo, że posiadał pozytywną wiedzę o stanowisku doktryny i orzecznictwa o niezbywalności prawa do grobu, w których grzebano wcześniej zwłoki.

W piśmie procesowym z dnia 16 lipca 2015 r. zawierającym uzupełnienie apelacji powódka wskazała, że ocena Sądu Okręgowego, iż pomoc prawna udzielona przez pozwanego powódce odpowiadała wymaganiom stawianym profesjonalnym pełnomocnikom pozostaje w sprzeczności z aktualnym orzecznictwem Sądu Najwyższego i dorobkiem doktryny, gdzie akcentuje się, że oceny staranności wymaganej od takiego pełnomocnika przy wykonywaniu zobowiązań umownych należy dokonywać przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności. Pozwany naruszył powyższe zasady. Nie tylko nie dokonał wnikliwej analizy prawnej zleconego przedmiotu transakcji ale również w toku tego procesu usiłuje wywieść, że przedmiotowa umowa była ważna. Sposób postępowania wybrany przez pozwanego jest sprzeczny z powszechnie obowiązującymi przepisami prawa, utrwalonymi poglądami doktryny a także jednolitym orzecznictwem, czym doprowadził do zawarcia umowy nieważnej z mocy prawa. W tym stanie rzeczy fakt nienależytego wykonania zobowiązania przez pozwanych w tej sprawie jest bezsporny i polega na rażącym niedbalstwie.

Podnosząc powyższe zarzuty powódka wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku przez uwzględnienie powództwa w całości. Ponadto domagała się zasądzenia na jej rzecz od pozwanych solidarnie kosztów procesu za obie instancje.

Pozwani wnieśli o oddalenie apelacji i zasądzenie od powódki na ich rzecz kosztów procesu.

SĄD APELACYJNY ZWAŻYŁ CO NASTĘPUJE.

Apelacja jest bezzasadna.

Przedmiotem sprawy jest odpowiedzialność adwokata za szkodę wywołaną nienależytym wykonaniem umowy o świadczenie usługi kompleksowej obsługi prawnej powódki, w zakresie nabycia prawa do opisanego wyżej grobu murowanego na Cmentarzu (...) w K.. Jest to umowa o świadczenie usług (art. 750 k.c. w zw. z art. 734 § 1 k.c.) Istotę takiej umowy przedstawił wyczerpująco Sad Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Dodać należy, że wobec braku szczególnych regulacji odpowiedzialności, odnoszących się do kwalifikowanych pełnomocników w zakresie ich odpowiedzialności odszkodowawczej za nienależyte wykonanie tego rodzaju umowy, zastosowanie mają ogólne zasady odpowiedzialności odszkodowawczej za niewykonanie zobowiązań umownych przewidziane w art. 471 i nast. k.c., w tym także w art. 472 w zw. z art. 355 § 2 k.c. wymagające od adwokata zachowywania należytej staranności uwzględniającej zawodowy charakter prowadzonej działalności (por. wyroki Sadu Najwyższego z dnia 8 marca 2012 r., V CSK 104/1, OSNC-ZD 2013/3/58). Miernikiem należytej staranności zawodowej adwokata lub radcy prawnego przy zarówno przy prowadzeniu imieniem klienta sprawy sądowej są obiektywne zasady wiedzy prawniczej i etyka zawodowa. Profesjonalizm pełnomocnika wymaga, by prowadząc sprawę korzystał z dorobku orzecznictwa i doktryny prawniczej, przy czym wobec możliwych rozbieżności interpretacyjnych nie świadczy o braku staranności adwokata opowiedzenie się po jednym z przyjmowanych kierunków wykładni (por. m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 24 stycznia 2014 r., I ACa 1528/13, Lex nr 1444910).

Ustalenia faktyczne w niniejszej sprawie powinny umożliwić dokonanie przez Sąd oceny czy adwokat B. M. (2), zajmując się sprawą powódki, dopuścił się błędów i zaniedbań, które w konsekwencji doprowadziły do poniesienia szkody, której rekompensaty powódka dochodzi w niniejszym procesie.

Sąd Okręgowy dokonał ustaleń faktycznych, które obrazują charakter czynności podejmowanych przez adwokata B. M. (1) jak też informacji, które powódka uzyskała od niego, na temat planowanej transakcji nabycia prawa do grobu. Ustalenia te w części kwestionuje apelująca, stawiając zarzuty naruszenia przez Sąd art. 233 § 1 k.p.c. Odnosząc się do poszczególnych zarzutów stwierdzić należy co następuje. Zarzut zawarty w punkcie 1a apelacji zawiera nieprawdziwe twierdzenia. Sad Okręgowy wyraźnie ustalił, że wszystkie poprawki do umowy z dnia 13 marca 2007 r. były konsultowane z pozwanym B. M. (1), tym samym można uznać, że ostateczny kształt umowy został przez niego zaakceptowany i nie sprzeciwił się on, by umowę tę podpisała powódka, za której interesy był odpowiedzialny, na mocy zawartej umowy zlecenia. Zarzut zawarty w punkcie 1b w istocie nie dotyczy prawa

materialnego. Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika jednoznacznie, że brak dowodu na to, by adwokat M. – wyjaśniając powódce istotę prawa do grobu i problemy związane z ewentualną umową nabycia takiego prawa, zwłaszcza te, które mogą się pojawić po jej zawarciu – wskazał powódce w sposób jednoznaczny, że umowa taka, jako obejmująca prawa niezbywalne, jest sprzeczna z prawem i – co do zasady – nieważna. To czy zaniechanie udzielania takiej informacji, w okolicznościach niniejszej sprawy, rodzi odpowiedzialność odszkodowawczą na zasadzie art. 471 k.c., jest zagadnieniem z zakresu prawa materialnego a nie elementem ustaleń sądu. Nie sposób również zgodzić się z zarzutem zawartym w punkcie 1c apelacji, jakoby Sąd Okręgowy bezpodstawnie pomiął, że gdyby powódka wiedziała o nieważności umowy o przeniesienie prawa do przedmiotowego grobu, nigdy by jej nie zawarła. Takie rozumowanie nie znajduje usprawiedliwienia w ustaleniach faktycznych. Przeciwnie, w ocenie Sadu Apelacyjnego wszystkie ujawnione w sprawie fakty uzasadniają domniemanie przeciwne, o czym będzie mowa w dalszej części rozważań. Zarzut wymieniony w punkcie 1d jest bezprzedmiotowy. Ustalenie czy powódka poniosła szkodę majątkową czy też nie, jest bezprzedmiotowe, w sytuacji, gdy istnieje dalej idąca przesłanka oddalenia powództwa, a to brak podstaw do przypisania pozwanemu nienależytego wykonania zobowiązania względem powódki – a z taka sytuacja mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie.

Jak z tego wynika ustalenia Sądu I instancji są prawidłowe i nie prowadzą do naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., co bezzasadnie zarzuca apelująca. W ocenie Apelacyjnego ustalenia te należy jednak, dla porządku, **uzupełnić** o kilka istotnych okoliczności.

W informacji na temat prawa do grobu, przesłanej powódce e-mailem, datowanej na 5 stycznia 2007 r, pozwany B. M. (2), w punkcie (...), podał również, że z uwagi na to, że osoby uprawnione nie mogą się zrzec dobra osobistego (prawa do kultu zmarłych) nie można wykluczyć w przyszłości problemów, gdyby taka osoba chciała wykonywać swoje prawo osobiste. Wynika to stąd, że umowa o nabycia prawa do grobu nie wywoła skutków w stosunku do innego uprawnionego. W punkcie(...)pozwany pisze, „problem polega na tym, że ,mogą pojawić się krewni osoby już pochowanej w grobie, którzy posiadają uprawnienie do sprzeciwienia się pochowaniu kolejnej osoby lub mogą podjąć działania zmierzające do pochowania kolejnej osoby (...) wówczas fakt, że miała miejsce zapłata będzie musiał ustąpić ochronie dóbr osobistych, za wyjątkiem sytuacji gdy wszyscy uprawnieni zrzekną się wykonywania swojego prawa (choć i wówczas mogą wystąpić problemy). W punkcie(...)pozwany przytoczył pogląd wypowiedziany przez S. R., zawarty w opracowaniu „Prawo do grobu” , gdzie autor wskazuje, że nie ma zakazu zawierania umów przeniesienia pewnego rodzaju uprawnień do grobu.

(dowód: pismo z dnia 3 stycznia 2007 r, k. 69).

L. D. i D. D. (1) w roku 1999 zawarli z niejaką K. B. umowę „nabycia wyłącznego praw” do przedmiotowego grobu. Zarząd Cmentarzy (...) uznał i pisemnie poświadczył ich prawo – jako wyłącznych dysponentów grobu. Wymienieni dokonali jego renowacji, pod nadzorem konserwatora zabytków.

(bezsporne, por. umowa z dnia 14 marca 2008 r k. 16).

W treści umowy zawartej przez powódkę z M., L. i D. D. (1) zawarte zostało również wyszczególnienie okoliczności, które zobowiązywały zbywców do zwrotu powódce zapłaconej ceny nabycia. Wśród nich wymieniono, między innymi, wykazanie przez osoby trzecie, że K. B. w dacie zawarcia umowy nie była wyłącznym dysponentem przedmiotowego grobu, lub, że zbywcy w dacie zbycia nie byli wyłącznymi jego dysponentami, jak też podjęcie przez osoby trzecie wyszczególnionych w umowie działań, uniemożliwiających lub utrudniających wykonywanie prawa do grobu przez powódkę.

(bezsporne, por. umowa z dnia 13 marca 2007 r, k. 16v-17).

Ustalenia faktyczne Sadu I instancji, uzupełnione w sposób wskazany na wstępie, pozwalają na przyjęcie, że brak jest dostatecznych podstaw do przyjęcia, że adwokat B. M. (2), podejmując na rzecz powódki działania zmierzające do nabycia przez prawa do grobu, naruszył zasady rzetelności i staranności wymagane od adwokata przy wykonywaniu

zobowiązań umownych, również przy uwzględnieniu zawodowego, profesjonalnego charakteru tej działalności (art. 355 § 2 k.c.).

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że to powódka była zainteresowana zdobyciem miejsca pochówku w najbardziej prestiżowej, starej części Cmentarza (...)w K., w zabytkowym grobowcu. To ona wybrała grobowiec, który obserwowała od dłuższego czasu. Dla powódki oczywistym było, że w grobowcu tym zostały już pochowane jakieś zwłoki, co jednak jej nie przeszkadzało, zwłaszcza, że nie zauważyła, by ktokolwiek sprawował kult osób tam pochowanych. Powódka obserwowała to miejsce przez dłuższy okres czasu i była zdeterminowana, by je zdobyć. Determinacja powódki wydaje się oczywista w świetle innych bezspornych w sprawie faktów, a to niezwykle wysokiej ceny nabycia i wątpliwego statusu prawnego mającej być zawartą umowę. Warto zauważyć, że mało kto zdecydowałby się na zawarcie umowy o tak wysokim stopniu ryzyka, płacąc tak wysoką cenę. Powódka takie ryzyko podjęła, co świadczy o jej determinacji.

O wątpliwościach prawnych, związanych z charakterem samego prawa do grobu, jak też z ewentualną umową nabycia takiego prawa powódka została poinformowana w sposób właściwie chroniący ich interesy. Otrzymana przez powódkę informacja mailowa szczegółowo wskazywała na majątkowe i niemajątkowe elementy prawa do grobu oraz na ryzyko związane z ujawnieniem się (innym niż K. B.) osób uprawnionych do grobu. W w/w piśmie adwokat wprost informuje klientkę o tym, że w razie zgłoszenia przez taką osobę (krewną osób pochowanych w grobowcu) roszczeń, prawa powódki będą musiały ustąpić, mimo zapłaty ceny. O tym, że powódka zawierając umowę, miała świadomość ryzyka związanego z jej zawarciem, świadczy treść dokumentu, który bez przymusu podpisała. Kontrahenci zobowiązali się zwrócić powódce cenę nabycia na wypadek zakwestionowania jej prawa do grobu przez „osoby trzecie”. W umowie wymieniono 8 takich przypadków (§ (...))Treść tych zapisów, w połączeniu z treścią informacji z dnia 5 stycznia 2007 r wprost wskazuje na to, że powódka godziła się na to, że jeśli istnieją osoby uprawnione do kultu zmarłych pochowanych w przedmiotowym grobie (co można założyć z najwyższym prawdopodobieństwem) i zgłoszą swoje pretensje, jej umowa zostanie rozwiązana, mówiąc inaczej będzie nieskuteczna. Mimo to, powódka wyraziła zgodę na zawarcie przedmiotowej umowy, gdyż wiedziała od zbywców, że od roku 1999 nikt grobem się nie interesował. Powódka – podobnie jak i zbywcy – działała w przekonaniu, że nikt z ewentualnych uprawnionych nie jest grobem zainteresowany i nie zakwestionuje jej prawa. Powódka podjęła ryzyko z pełną świadomością zagrożeń związanych z zawarciem takiej umowy. Stopień determinacji powódki, świadczy, w ocenie Sądu Apelacyjnego, o tym, że zawarłaby ona umowę nawet wtedy, gdyby wiedziała, że jej wadliwość polega na bezwzględnej nieważności. Dlatego też nawet gdyby przyjąć, że adwokat B. M. (2) zaniechał poinformowania powódki o tym, że umowa zbycia prawa grobu, rozumianego, jako zespół uprawnień majątkowych i niemajątkowych, jest bezwzględnie nieważna, gdyż prawa niemajątkowe są prawami niezbywalnymi, to trudno przypisać pozwanemu naruszenie zawodowej staranności, w sytuacji gdy informuje on powódkę o tym, że umowa nie odniesie skutku i prawa powódki będą musiały ustąpić, osoba uprawniona zgłosi swoje roszczenia. Należy przyjąć, że adwokat wyczerpująco wyjaśnił powódce wszelkie zagrożenia, konieczne do podjęcia właściwej decyzji. Wykształcona, racjonalnie myśląca osoba, jaka jest powódka, doskonale rozumiała istotę ryzyka na jakie naraża się podpisując umowę.

Pozostaje zatem pytanie, jak – w świetle zasad etyki zawodowej – ocenić działanie adwokata, który kierując się determinacją klienta, zmierzającego za wszelką cenę do zawarcia umowy, wspiera go w działaniach, których ważność budzi zasadnicze wątpliwości. Odpowiedź na to pytanie musi być dla adwokata niekorzystna, jednakże sam ten fakt nie rodzi jego odpowiedzialności odszkodowawczej względem powódki. Pozwany w wystarczającym zakresie wyjaśnił powódce sytuację prawną a zawarcie umowy było autonomiczną decyzją powódki.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, wszystkie dokonane w sprawie ustalenia faktyczne pozwalają na przyjęcie, że przyczyną wystąpienia powódki z pozwem przeciwko zbywcom, były inne okoliczności niż przekonanie o bezwzględnej nieważności umowy. Powódka umowę zawarła, jej prawa zostały uznane przez Zarząd Cmentarza (...) powódkę ujawniono i traktowano jak wyłącznego dysponenta przedmiotowym grobowcem. Powódka zeznała, że Zarząd zakwestionował jej uprawnienia w 2013 roku, powołując się na nieważność umowy z dnia 13 marca 2007 r. Na tę okoliczność brak jednak jakichkolwiek innych dowodów, co wydaje się niezrozumiałe, gdyż twierdzona przez powódkę okoliczność mogła zostać łatwo udokumentowana. Prawdziwość zeznań powódki budzi zatem wątpliwości, zwłaszcza

jeśli zważy się że ten sam Zarząd we wrześniu 2007 r zwracał się do powódki, jako dysponenta, z informacją, że nie zostały dokończone prace remontowe i konserwatorskie. Wszystko to usprawiedliwia domniemanie (art. 231 k.p.c.), iż powódka zrezygnowała z przedmiotowego grobowca z innych przyczyn, najpewniej związanym z nabyciem innego grobowca od M. A., a być może i z tym, że przedmiotowy grobowiec, jako obiekt zabytkowy wymagał szczególnych starań i nakładów.

Przedstawione wyżej rozważania prowadzą do wniosku, iż apelacja powódki jest bezzasadna a wyrok oddalający jej powództwo odszkodowawcze jest prawidłowy i musi pozostać w mocy, bez względu na to, czy powódka poniosła szkodę czy też nie. Brak jest możliwości przypisania pozwanemu nienależytego wykonania zobowiązania względem powódki oraz brak związku przyczynowego pomiędzy nieważnością umowy o nabycie prawa do grobu a ewentualną szkodą. Nie zostały zrealizowane przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego z art. 471 k.c. w zw. z art. 734 § 1 k.c.

Mając powyższe na względzie Sad Apelacyjny oddalił apelację powódki w oparciu o przepis art. 385 k.p.c. orzekając o kosztach procesu na zasadzie art. 98 w zw. z art. 108 k.p.c.

SSA Zbigniew Ducki SSA Elżbieta Uznańska SSA Hanna Nowicka de Poraj